

๘๔. เส้นทางสู่อริยมรรคแห่งยุคโลกาภิวัตน์

An Approach to the Noble Path in the Globalized Ages

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2016

ความสำคัญของบทความ

สังคมในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ปัญญาองค์ความรู้ที่ก้าวทันกับความก้าวหน้าล้ำยุคด้านเทคโนโลยีได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญของความก้าวหน้าในอาชีพการงานทางฝ่ายโลก ส่วนปัญญาองค์ความรู้ทางฝ่ายธรรมนั้น ก็กลายเป็นองค์ความรู้พื้นฐานเชิงทฤษฎี ที่ทรงอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาปัญญาหรือความรู้ต่างๆ ที่เป็นแนวคิดล้ำสมัยและล้ำยุค สำหรับบุคคลที่ฉลาดมีไหวพริบปฏิภาณ ฉะนั้น องค์ความรู้ในทางธรรมที่เจริญด้วยญาณในวิปัสสนานั้น ต้องเกิดจากการเจริญภาวนาตามแนวทางแห่งอริยมรรค ที่หมายถึง ปัญญาที่เกิดขึ้นตามภาวะที่ถูกต้องและดีเยี่ยมประกอบกัน ตามกำหนดแห่งธรรมคาหรือ “กฎธรรมชาติ” หรือมีความเป็นไปตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ ที่เกิดควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ อันมุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านวัตถุนิยมเป็นหลัก ซึ่งสวนทางกันกับความก้าวหน้าทางพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นทางด้านจิตตนิยมและสังคมนิยม แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบของสังคมสมัยใหม่นั้น กำลังกลายเป็น “สังคมอุดมปัญญา” คือ มีปัญญาที่ได้รับการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียว ย่อมเป็นไปได้ เพราะสังคมได้รับบุคคลที่มีคุณภาพเช่นนั้น ย่อมไม่เพียงพอ ต้องมีคุณสมบัติด้านศีลธรรมและจริยธรรมถึงพร้อมเช่นกัน ให้สมดังคำว่า “สังคมอุดมปัญญาคู่คุณธรรม” ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้เรียนรู้กลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าอย่างยิ่งต่อสังคมในส่วนรวม นั่นคือสังคมได้สมาชิกสังคมที่รู้จักใช้ปัญญาและเหตุผลด้วย “สติสัมปชัญญะ” และไม่ใช้ชีวิตอย่างประมาท ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายให้ส่วนรวมและตนเอง รู้ขอบเขตสิทธิของตนและของคนอื่น รวมทั้งต่อสังคมในขณะเดียวกัน สังคมจะพัฒนาก้าวหน้ามากแค่ไหน ย่อมต้องมีคุณบทของบุคคลทั้งหลายดำเนินตามแนวทางแห่งอริยมรรคมากแค่ไหน คือ มีการพัฒนาตนเองพร้อมด้วยปัญญาทางโลกและทางธรรมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ใช้การพัฒนาอย่างสุดเอียงในปัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น.

บทความที่ ๘๔ ประจำปี ๒๕๕๕ – เส้นทางสู่อริยมรรคแห่งยุคโลกาภิวัตน์

ความสำเร็จทางโลกนั้น ย่อมเสวยสุขด้วยโสมนัสกับโทมนัส เพราะสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนอยู่จริง อันเป็นลักษณะแห่งสังขตธรรมที่ประกอบด้วย “สามัญลักษณะแห่งไตรลักษณ์” ได้แก่ อนิจจัง-ทุกขัง-อนัตตา แต่ความสำเร็จในทางธรรมนั้น จะเป็นการบริบูรณ์และไพบูลย์ด้วย “วิมุตติสุข” ล้วนๆ อย่างเดียว หมายถึง สุขเกิดแต่ความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะและปวงทุกข์แล้ว อันเป็นภาวะที่ปราศจากตัวตนแห่งอัตตา [อนัตตตา] เพราะเป็นความหลุดพ้นจากการยึดมั่นหน่วงเหนี่ยวอยู่กับโลกียธรรมทั้งหลาย แต่เป็น “สัจภาวะแห่งนิพพาน” ด้วยความเป็นอิสระโดยโลกุตระธรรม [สงบ-ว่างเปล่า] ที่เรียกว่า “อมตธรรม-บรมธรรม” [นิพพานธาตุ] ฉะนั้น ความสำเร็จทางโลกจึงเป็นเรื่อง “วิกฎะแห่งสังสารจักร” [สังสารทุกข์-ทุกข์] เป็นเรื่องอวิชชากับผลวิบากแห่งสังกิเลสทั้งหลาย ที่เรียกว่า “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์-อุปาทานทุกข์” ในทางตรงกันข้าม ความสำเร็จทางธรรมนั้น เป็นเรื่องสภาวะแห่งจิตที่หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย และปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงแทงตลอดในธรรมทั้งหลาย คือ “การบรรลุถึงความตรัสรู้โดยสัมโพธิญาณ” [ปฏิเวธ: เข้าใจตลอด แทงตลอด ตรัสรู้ รู้ทะลุปรุโปร่ง ลุ่่วงผลปฏิบัติ หรือ ปฏิเวธสังขาร: สังขารคือผลที่พึงบรรลุ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน] หรือปัญญาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คือ “พุทธภาวะ-ความเป็นพุทธะ” [พุทธโอวาท ๓] หมายถึง (๑) **ความเป็นผู้รู้** (๒) **ความเป็นผู้ตื่น** (๓) **ความเป็นผู้เบิกบาน** และในทำนองเดียวกัน คุณสมบัติดังกล่าวนี้ ก็แสดงนัยถึง “พุทธศาสนิก-พุทธมามกะ-พุทธบริษัท” เช่นกัน เพราะความเข้าใจที่ถูกต้องตามเป็นจริงนี้ คือ ความตั้งใจอันเด็ดเดี่ยวของผู้เป็นพุทธะทั้งหลาย ดังนั้น “ภูมิรู้-ภูมิธรรม-ภูมิปัญญา” นี้ ย่อมไม่สาธารณ์แก่สามัญปุถุชนทั่วไป ผู้มีจิตลุ่มลุ่มด้วยกิเลสอาสวะทั้งหลาย หรือกิเลสมูลเหตุ ๓ อย่าง ได้แก่ โลภะ-โทสะ-โมหะ ด้วยเหตุนี้ ถ้าบุคคลพัฒนาตนถึงพร้อมแล้วด้วย “อธิศีลสิกขา” [สัมมาวาจา-สัมமாகัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ] ย่อมก้าวไปสู่ “อธิจิตตสิกขา” [สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ] อันเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับ “อธิปัญญาสิกขา” [สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ] หรือในอีกมุมหนึ่ง หมายถึง การปฏิบัติตามสัมมาปฏิบัติแห่ง “อริยมรรคมีองค์ ๘” นั่นเอง ดังนี้ (๑) **เริ่มต้นด้วยปัญญา:** สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ (๒) **ดำเนินด้วยปัญญา:** สัมมาวาจา-สัมமாகัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ (๓) **นำไปสู่ปัญญา:** สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ โดยสรุปแล้ว ย่อมหมายรวมถึง เส้นทางสายกลางแห่งปัญญาที่เรียกว่า “หลักมัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งต้องเจริญด้วย “จรณะ ๑๕” ได้แก่ สีสัมปทา ๑-อปัณณกปฏิปทา ๓-สังขาร ๓-ฉาน ๔ ที่เรียกว่า “เสขปฏิปทา” อันเป็นแนวทางประพตติปฏิบัติของพระเสขะ [พระอรหันต์แห่งเสขบุคคล-สุอุปาทิเสขบุคคล-สุอุปาทิเสสนิพพาน] เพื่อให้บรรลุวิชาความรู้แจ้งอันวิเศษและอภิปัญญาความรู้คุมชัดยิ่ง ซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินปฏิบัติสัมมาปฏิปทาให้ลุ่่วงถึง “วิชา” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ อันเลิศล้ำเหนือมนุษย์ทั่วไป ได้แก่ วิชา ๑-วิชา ๒-อภิปัญญา ๖ นอกจากนี้ ปัญญาองค์ความรู้ดังกล่าวนี้ ทำให้ดับความไม่รู้จริง [นิโรธ] ได้แก่ อวิชา ๔-อวิชา ๒-อุปาทาน ๔-วิบัติ ๔-วิปาส ๔-อคติ ๔-ทิฏฐิ ๒-ทิฏฐิ ๓-ถัตถินอกพระพุทธศาสนา ๓-อันตา ๒ เป็นต้น อกุศลธรรมเหล่านี้ ถือเป็นธรรมปฏิบัติภัยต่อ

“หลักมัชฌิมาปฏิปทา” และอกุศลธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ยังแสดงถึงคุณภาพชีวิตและระดับจิตของชาวโลกทั่วไปผู้เป็น “ชนผู้หลงทาง” [โลกธรรม ๘] คือ จิตที่ถูกครอบงำด้วยความคิดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงแห่ง “กฏธรรมชาติ” [วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ] และบุคคลยังพยายามไปเอาชนะกิเลสเหล่านั้นด้วยกิเลสที่มีกำลังมากกว่าสูงกว่าขึ้นไป นั่นคือ “คิดชั่ว-ทำชั่ว” [มิจฉาทิฏฐิ-มิจฉาสังกัปปะ] ให้มากยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อเอาชนะอย่างผิดๆ ที่เรียกว่า “สงครามทุกข” เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมบางคนจึงไม่สามารถตัดขาดจากกิเลสอาสวะทั้งหลายได้ง่ายๆ มีระดับคุณภาพชีวิตขึ้นๆ ลงๆ อยู่ใน “ภูมิ ๓๑” ไม่สามารถรักษาจิตให้อยู่ในภูมิแห่งพระอรหันต์ได้ตลอดเวลา ตราบใดที่ยังมาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ธรรมดาทั่วไป ถ้ายังเกี่ยวข้องอยู่ก็ให้อยู่ในคุณธรรม ๒ อย่าง ได้แก่ **ปัญญา-กรุณา** เท่านั้น หรือการทำประโยชน์แก่ตน-**อัตตहितสมบัติ** และการถือประโยชน์แก่ผู้อื่น-**ปรหิตสมบัติ** คุณสมบัติทั้ง ๒ ประการ ดังกล่าวนี้นำมาซึ่งความตรัสรู้บรมธรรมแห่งอริยมรรคได้ ดังนั้น ความสำเร็จทางโลกเกิดจำ “**ความรอบรู้แห่งเศรษฐาวิชา**” ที่ไม่ชักนำให้หลุดพ้นจากวัฏฏะ ๓ อย่าง ส่วนความสำเร็จทางธรรมนั้น ย่อมเกิดจาก “**ความรอบรู้แห่งวิชา**” อันเป็นปัญญาพิเศษ [ยถาภูตญาณทัสสนะ] อันเกิดจากรากฐานแห่งพุทธะ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) **ปัญญาคูณ** (๒) **วิสุทธิคุณ** และ (๓) **กรุณาคุณ** แต่อย่างไรก็ตาม สาธุชนผู้เจริญแล้วทั้งหลาย ควรศึกษาค้นคว้าเคล็ดลับความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมทั้งหลาย ที่มาประชุมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว และเป็นเอกเทศจากกัน [Universality against Uniqueness] ซึ่งเป็นมุมมองแบบองค์รวม [Holism Oriental Perspectives] คือ กระบวนการคิดด้วย “**จินตตามยปัญญา**” [Reasoning Thinking] หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในเชิงเหตุผลนิยม [Rationalism] หรือ “**โยนิโสมนสิการ**” [Analytical Thinking] ซึ่งเป็นกระบวนการคิดตามหลัก “**อทัปปัจจยตา-ปฏิจจสมุปบาท-ปัจจยการ-ปฏิจจสมุปป็นนธรรม**” [ปัจจยธรรม] จนทำให้บรรลุถึง “**ภาวนามยปัญญา**” [Insight Wisdom] หมายถึง ปัญญาหยั่งรู้ถึงสภาวะธรรมทั้งหลายโดยไตรลักษณ์-สัมมตญาณ (ข้อ ๓ ในญาณ ๑๖-โสฬสญาณ: ญาณในวิปัสสนาที่พิจารณานามรูปโดยไตรลักษณ์ คำว่า “**สัมมตนะ**” มักแปลกันว่า “**พิจารณา**”) จนถึงความตรัสรู้ [อาสวัภยะ-สัมโพธิ] แล้วทำให้เข้าถึงอริยมรรคได้ อันประกอบด้วย (๑) อริยมรรคมืองค์ ๘ (๒) อริยมรรค ๔ และ (๓) อริยสัจ ๔ ในจากนี้ ยังหมายรวมถึง “**วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ**” ได้แก่ ชั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรี ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจจสมุปบาท ๑๒-ปฏิจจสมุปป็นนธรรม ๖ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ต้องรู้แจ้งเห็นจริงก่อนการเกิดปัญญาเห็นธรรมทั้งหลายโดยไตรลักษณ์ จนถึงความตรัสรู้ [อาสวัภยะญาณ] ถึง “**สัมโพธิญาณ-ปรินิพพานจิต**” ปัญญาญาณทั้งหลายที่เกิดขึ้นในวิปัสสนาภูมิ [ภูมิแห่งวิปัสสนา ๑ ฐานที่ตั้งอันเป็นพื้นที่ซึ่งวิปัสสนาเป็นไป ๑ พื้นฐานที่ดำเนินไปของวิปัสสนา ๑ หรือ ธรรมที่เป็นภูมิของปัญญา ๑] นั้น ก็ขึ้นอยู่กับ “**ภูมิรู้-ภูมิธรรม-ภูมิปัญญา**” ของแต่ละบุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเท่านั้น ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมตามกระแสนิยมเพื่อสร้างภาพ จึงมีโอกาสน้อยมากในการบรรลุธรรมวิเศษในพระธรรมวินัยนี้ ในทางกลับกัน อาจถูกกิเลสกลุ่มมุ่มจิตใจหนักกว่าเดิม ถึงขั้นประกาศตนเป็นปฏิปักษ์กับพระธรรมของพุทธเจ้า เพราะกิเลสทั้งหลายนี้ ได้แก่ นิวรณ์ทั้งหลาย: **กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิตะ-อุทธัจจกุกกุจจะ-วิจิกิจฉา-อโรตี-อวิชชา-**

อกุศลธรรมทั้งหลาย กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จช้าหรือเร็วในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงขึ้นอยู่กับปัญญาไม่สันโดษในการสร้างบุญกุศล กับความหมั่นเพียรอดทนในการลงมือปฏิบัติจริงจัง แต่ทั้งหลายทั้งปวงนั้น ปัญญาเห็นธรรมทั้งหลายย่อมมาประชุมรวมกันลงที่หลักธรรมว่า “อัมปะมาทะ-อย่าประมาท” หรือก็ให้อยู่คุณสมบัติแห่งบุคคล ที่เรียกว่า “ผู้มีราตรีเดียวเจริญ” หมายถึง ผู้มีความเพียรไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันกลางคืน อยู่ด้วยความไม่ประมาท และไม่หวาดกลัว คิดเร่งขวนขวายบำเพ็ญกิจและทำความดี มีกำลังที่จะทำความเพียรปฏิบัติธรรมต่อไป [เช่น พิจารณาเนื่องๆ ด้วย “มรณสติ-มรณัสสติ” (ข้อ ๙ ในอนุสติ ๑๐) หรือ “สังเวควัตถุ” คือ เรื่องที่พิจารณาแล้วจะทำให้เกิดความสังเวช คือ เราเตือนสำนึกใ้มีจิตใจน้อมมาในทางกุศล เกิดความคิดไม่ประมาทและมีกำลังที่จะทำความเพียรปฏิบัติธรรมต่อไป เช่น ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และ “อาหารปริเยณฺฐิทุกข์” คือ ทุกข์ในการหากิน เป็นต้น] โดยมีการจิตตภาวนาด้วย “สติปัฏฐาน ๔” ที่ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วย “สติสัมปชัญญะ” ด้วยเช่นกัน.

